

GÉBER LÁSZLÓ

Egy nap Újvidék főterén

2002. MÁRCIUS 5.

Reggel negyed hét, Újvidék központi tere, a Szabadság tér üres, csak néhány utcaseprő söpröget. Pár perccel később négy ittas alak ordibálása töri meg a csendet. Az egyik közülük, valószínűleg fogadásból mászni kezd a három 5–6 méteres lobogórúd egyikére, a rúd hegyén aztán rázendít – Srbija, Srbija... Nem akar lejönni. A másik barátja utána mászik, végül mind a ketten leereszkesznek. Még vagy öt percig ordibálnak, majd távoznak a térről.

Egy szerb pap jön a posta irányából. Egyébként szinte mindenki a futaki piac felől siet. Munkások. Az ujjamba majdnem beleütött a hideg. Az Uzor üzlet falán a hőmérő pontosan 5° C-t mutat. Az utcai újságos elkezdte kirakni az újságokat.

A nap még nem látszik, de már felkelt.

A galambokon kívül egyedül csak én tartózkodom a téren. Fél hét múlt két perccel, mindjárt jön Ági, megy a munkára. Az üzletek még zárva vannak, a templom is zárva.

Az első várakozó. Egy szép iskolás lány, rágógumizik, kigombolt kabáttal, a hátán egy nagy iskolatáska.

7.35 – Egyre többen jönnek-mennek. A városháza tornyát már süti a nap. Én is úgy állok itt, mintha várnék valakit.

Egy szép fehér gatyás galamb is ide tévedett. Látszik, hogy nem ide való. A kislány még várakozik, 6.50. Két fiatal rendőr unottan megy. A kislány nem győzött várni, elment egyedül. Még egy szerb pap nagyokat lépkedve siet a reggeli szertartásra.

Elég friss a levegő, kezdek fájni. Két vörös hajú, vörös ruhájú személy, egy férfi és egy nő bement a városházára.

Az első ismerős, a katolikus pap egy szatyorral a kezében a futaki piac felé tart. Hét óra van. Harangoznak, de nem itt a Nagytemplomban.

Az Apolo-központnál ér először a földre a napsugár.

Egy 50–60 körüli őszülő kínai férfi sétáltat egy sárga pekingi kiskutyát. Ezt a kutyaajtát egyébként nem szeretem. A férfi kezében van a kötél, a kutya pedig szabadon.

A fagyóban levő félhold még jól látszik az ég nyugati felén.

7.15 Egy iskolás fiú ül a Miletić-szobor köré rakott padok egyikén. Ő az első, aki már tíz perce itt ül.

Egy kapualjba bújok, fázom. A fiú melletti padra, a napra ült egy öreg, velem szemben pedig egy sötét szemüveges gyanús alak egy táskával.

Egy kék 101-es rendőrkocsi parkolt le a téren. A két rendőr bement a közeli bisztróba. Valószínűleg, hogy a reggeli ordibálók okvetetlenkednek ott is. Arrébb két lány ül a padon, és burekot esznek.

7.45 Lefényképezem a városházát, de nem kattant a gép. (Később jövök rá, a kevés fény miatt hosszabb expozícióra állítottam és lassabban zárult, közben pedig én már elmozdítottam a kezemet. A fénykép ezért homályos lett.)

7.55 Egy nő érdeklődik, az építészeti felügyelőséget keresi a Njegoš utcában. A Njegoš utca itt van, de az intézetet nem tudom, hogy hol van, válaszolom. A városháza előtt vagy harmincan várakoznak beengedésre. Az ügyeiket akarják elintézni.

A Dunáról fúj a szél. Hideg.

A Pannon Bank és az Újvidéki Bank melletti padról figyelem a teret. A bank épületében korábban a Magyar Tanszék volt. Nővérem az első évet még itt járta.

Korábban egy híres hotel volt ez, de erre én már nem emlékezhetek. Mint ahogyan a mostani Atina nevű étterem előtti Zagrab gyorsétkezdére, vagy a még korábbi Dornstädter cukrászdára sem. A Vojvodina Hotelhez sem fűz semmilyen emlék, és a Nagytemplom is, csak mint turisztikai nevezetesség jelent számomra valamit.

8.06 Visszajött a katolikus pap.

Két cigánygyerek gyömöszöli egymást nem messze, verekszenek. Sírás lesz a vége.

Egy másik ismerős. Az egyik rádiós kolléga, T. rohan, úgy látom a városházára.

A fiatalok, gyerekek mennek az iskolába. A tér még igazából üres, mindenki siet. Néhány rádiós ismerős.

Két 12 év körüli cigánygyerek odaállt egy trafik mellé, és minden vásárlótól pénzt kér. A visszakapott aprópénzre számítanak. Két idegenbe kötöttek bele. Két magas férfi, jó minőségű drága táskával. Látszik, hogy külföldiek. A két fiú vagy 20 méteren kíséri őket, és kéregetnek, aztán abbahagyják. A férfiak, látom, később ellenőrzik a zsebeiket.

8.10 Most már melegíti a nap a hátamat, érzem. A néhány éve elhunyt kollégám lánya K. R.

Megérkezett egy öreg. Kenyérmorzsát szór nejlonszatyrából a galamboknak.

Az a gyanús szemüveges alak megint itt ül a padon. A városháza sarkánál, a McDonald's-al szemben egy cigányasszony kéreget. Kisbaba van a kezében. Mindjárt kilenc óra, megeszem az uzsonnámat.

Egy jól szituált nő, miután megsétáltatta kutyáját, eltűnt a Zilahy Lajos nevű átjáróban. Egy férfi arról érdeklődik, hogy hol van itt a bíróság.

Látom, olyan női nadrág a divat, amelyben jól kidomborodik a női hátsó. A nadrág alsó szára pedig bő, mint a hetvenes években. A felső rész tetszik, az alsó nem.

Áron volt osztálytársának a szülei biciklivel kelet felé tartanak.

Tizenöt-húsz embernél többen még nem ülnek a padokon. Egyébként összesen 43 van belőlük. Mindegyiken 3-an, 4-en ülhetnek.

Egy fiú és egy lány már fél órája udvarol egymásnak a bank előtti padon.

9.30 Lefényképezek egy kék autóbust a városháza előtt. 125/8

Még egy szerb pap tart nyugat felé hosszú fekete ruhában.

Kinyitották a Nagytemplomot. A hőmérő 10° C-t mutat, de én nem érzem.

Megveszem a Politikát. Két paddal arrébb egy középkorú szerb férfi kezdett el furulyázni. Szerb dalokat, kólót stb. A szél ide-odaviszi a hangot.

F. Á. volt színházigazgató, színész ballag át a téren, mindjárt tíz óra.

A furulyással szembe leül egy fehér vászonkalapos cigány. Úgy ül ott, mint Rodin gondolkodója. Mintha ellenőrizné, hol véti el a hangot a „művész”. 5–6 perce játszik és már öten dobtak neki pénzt. Egy fekete szemüveges alak, úgy néz ki, mintha a munkáltatója volna, ad neki cigarettát, aztán mintha odakiabált volna, hogy ne álljon meg. Ez is ellenőrzi. Pénzkeresés. – Egyértelmű, ez az alak, gyufaszállal a fogában, a munkáltatója. Amikor a furulyás el akarta tenni a pénzt, a strici rászólt, hogy hagyja ott. Közben a fehér kalapos férfi 10 méterrel arrébb figyeli őket. Ő csak egy ártatlan megfigyelő.

Szünet van a gimnáziumban, hirtelen megtelik középiskolásokkal a tér.

V. H., az Újvidéki Rádió híres zenei szerkesztője vonul el a téren. Mesélte, hogy a 70-es években Magyarország egyik kisvárosában gyorshajtás miatt két rendőr leállította. Megbüntették volna, de amikor meglátták a nevét, és meggyőződtek róla, hogy ő a Zene szárnyán c. műsor szerkesztője, megörültek és tovább engedték.

A strici figyel, mint egy titkosrendőr.

10.17 Most elmegyek a rádióba, 200 méterre innen, megiszok egy kávét és jövök vissza.

N. P. íróval találkozom. Mondja, azt figyelte, hogy honnan jön a furulyahang.

Aztán a rádióig a munka értelméről beszélgetünk. Mondja, hogy épp most találkozott egy 90 éves emberrel, aki 80 facsemetét ültetett el. Ez a fontos, mondja N. P. Amit mi teszünk, versírás, novellaírás, az egy nagy semmi, senki-nek sem kell.

Öt perc múlva tizenegy óra, a furulyás még dolgozik. Mellette ott van a strici. Távolról egy fotót készítek róluk. 125/8

Közeledik március 8. A Zmaj utca elején egy pultot állítottak fel, cserepes virágokat árulnak.

A furulyászó egyáltalán nem zavar. A keleti szél érdekes visszhangot kelt.

Néhány nappal ezelőtt egy montenegrói guzlicázott. Az elég unalmas volt.

A fehér kalapos cigány pattogatott kukoricát dobott a galamboknak. A templom tövében szépen virágzik a vadszilvafa és az aranyfa. Azt hiszem, még korán van, de ez ökörnyal, ami ráragadt a micisapkámra.

Ismét a furulyás. Odament a strici, mondott neki valamit, miután ő felállt és elkezdett táncolva muzsikálni. Bal lábára állt és a jobb kezével a jobb lába alatt, meghajolva játszott. VAJON ÉN IS EZT TESZEM-E MOST?

A fiatalok figyelik és nevetnek. Egy 50–60 éves nő odaült a padra, látszik, élvezi az egészet. Aztán egy 70–80 éves nő is közéjük ült. Előbb egy kicsit lejtett a zenére. Pénzt is dobott, lehet, hogy rendelt is.

Néhány titokzatos fekete limuzin érkezett a városháza elé. Peugeot-k.

11.30 Erősen süt a nap. Hunyorítanom kell. Kismamák járnak tanuló csemetéikkel a galambokat hajkurásszák. Fotó a kismamákról. 125/8

Dél. Kolléganőm, T. E. siet a délutáni váltásra.

Összegyűjtöm az aprópénzemet és lemegyek a Forum könyvesbolttal szembeni WC-be. Meglepetésemre ingyenes a használat és szokatlanul tiszta a WC.

A furulyás tíz méterrel arrébb ment, a Zmaj utca elejére, csak állva muzsikálhat. Így, profilból, úgy néz ki, mint a görög vázákön a pánsípon játszó alakok. A fekete szemüveges strici ott ül nem messze.

Fél egy – a nap már nagy utat tett meg. Délben itt gondolat sem születik.

Megeszem a másik darab kenyeremet, amit még otthon készítettem. Több nincs. A galambok is udvarolni kezdenek egymásnak. A szél néha (egy lepke szállt neki a kezemnek, amíg épp ezt írtam) föltámad. Port fúj a szemekbe.

M. R., a Naša Borba utolsó főszerkesztője rövid ujjú ingben siet a Zmaj utca felé.

Néha egy-egy szőke, vagy fekete hölgy vonul át a téren. Mintha divatbemutató-kifutó lenne a tér.

A fejem mögött a lobogó árnyékot vet rám.

12.45 Valójában még ismerőssel sem találkoztam. Újvidék nem szereti az idegeneket. Az idegenek sem szeretik Újvidéket. Lehet, hogy nincs igazam. Ez egy összetett dolog. Annyi idegen pedig még nincs, hogy társaságot alakítsanak ki. A minap olvastam: Buenos Aires minden második lakosa idegen volt 1914-ben.

A furulyás és a strici elosztotta az összegyűlt pénzt és más-más irányba elhagyták a teret.

12.50 Egy 2 méteres piros plüssbe öltözött úrlény jelenik meg. Mackónak néztem, de aztán megmagyarázták, hogy nem maci. Ha nézném a tévét, akkor tudnám, de hát én már vagy öt hónapja nem nézem, elromlott. A lény mellett természetesen egy fotós. Polaroid géppel. Kisgyerekekre vadászik. Két perc és már egyet ki is fogott. Már néhány napja itt keresi a pénzét.

A legismertebb újvidéki „dzsesszes”, mozirajongó is átvonul a téren. A Katolikus porta felé viszi egyik kezében a két szatyrot, rajta Vanilla Sky c. film plakátjával és Tom Cruise képével.

Fél kettő. Mindjárt jön Ági, megy haza a munkából. Jött, csinálunk egy-egy fotót, aztán hazamegy.

Két óra. 17 °C van árnyékban. A napon megvan 20 is.

A fehér kalapos, narancssárga nadrágos cigány libazöld tollmellényt vett maára. Megy ide-oda és beszél magában. Ittas. Ő tartja össze a teret.

Három német turista, vagy üzletemberek, vagy megfigyelők. Hallom, németül beszélgetnek.

14.30 Kimondottan a térre eddig aligha jöttek százan. A legtöbben csak áthaladnak rajta. Van, aki a halpiaci állomásra siet, van, aki a központi autóbusz-állomásra. Csak a fiatalok és a középiskolások állnak meg, illetve ülnek le rövid időre. Az egyetemistáknak ez nem esik útjukba. Turisták pedig még nincsenek. Nem is tudom, szoktak-e lenni. Ezt csak a nagyvárosok híres tereivel való összehasonlításként említem. Egyébként biztos, hogy más volna a szellemi légkör pl. a párizsi Beaubourg téren, a heidelbergi egyetemista téren, az ottani Nagytemplomnál, vagy éppen Frankfurtban. De az újbélgvári egyetemista város központi terén is jobban szeretnék lenni, amelyet mozi, színház, koncertterem, könyvtár, kiállítási és olvasóterem, tribünterem, és sok lépcső vesz körül. Itt legmagasabb az a három lépcső, ami a templom bejáratánál van. Itt senki nem emelkedik ki, nem emelkedhet ki. Még szerencse, hogy itt a Duna és a másik oldalon Pétervárad. De ez más téma. Ezt az egészet még utálni sem lehet, mint ahogyan Nietzsche utálta a tereken a tömeget. Itt még tömeg sincs. Micsoda kultúra születhet itt? Honnan lenne kapcsolat itt a kultúrák között? Ki tudja itt, mit jelent az a szó, hogy agora? Nem szólva arról, hogy mi volt nyolcvan-száz évvel ezelőtt! – Három óra. Nemsokára nagypéntek, húsvét.

15.20 Egy fotó a Zmaj utcáról.

Megint megjelent a furulyás és a főnöke. Bemegyek a Matica könyvesboltjába. Még kell enni, vagy inni valamit.

Lefelé tart a nap.

16.00 Nem bírtam ki. Megettem egy burekot. Kifényképezem a filmet, mielőtt besötétedik.

A piros úrlénnyel való fotózásra sort állnak a mamák a kisgyerekeikkel. Sokat keres a fotós.

Egymáson vannak a mutatók a templomtorony óráján. Valaki rám gondol, vagy én gondolok valakire.

Fél öt. Az emberek jönnek-mennek. Mellém ült a padra egy lány és egy fiú.

A lány a jahorinai síelési élményeiről beszél. A mellettem lévő padon egy lány a fiú ölében ül.

Ma először harangoznak a Nagytemplomban.

A Vojvodina Hotel első emeletének egyik ablakából videóznak.

4.55 Nincs üres pad. Mindegyiken főleg fiatalok ülnek. A templom melletti padokon néhány idős ember.

Öt óra. Ismét harangoznak. Főleg fiatal párok sétálnak. Ismerős senki. Úgy látom, hogy a többség főleg beköltözött, menekült, „vendégmunkás”. Kisebb német városokban esténként, szombatonként és vasárnaponként, csak vendégmunkások sétáltak: törökök, jugoszlávok, vagy távol-keletiek. A németek pihennek.

Sirályok repülnek a tér fölött északról délre.

17.10 Messziről még mindig idehallatszik a furulyaszó. Patront cserélek a töltőtollamban.

Fél hat. Még mindig 16 °C.

17.40 Kezd sötétedni, a szél is hidegebb. I. M., egy fiatal nyelvtelhetség ment a barátnőjével a Katolikus porta felé.

Nálunk, Székelykevéen, harmadszorra harangoznak be, itt, úgy látszik, a második harangszó után kezdődik a mise.

17.45 Kigyúlnak a kandeláberek.

Elmegyek az elkészült fotókért. Túrhetők.

Mindjárt fél hét. A csillagok már fönt vannak az égen. Lassan összeszedem magamat és hazamegyek. A Szabadság téren a legtöbben csak áthaladnak. Nagyon kevesen vannak, akik szándékosan jönnek a térre. Erről a térről a templomba lehet menni, a bankba, a McDonald's-ba, a városházára, az Atina cukrászdába, a Vojvodina Hotelba és néhány üzletbe. Valószínűleg ez az oka, hogy nem kultúrtér. Forradalmakat itt ritkán csináltak. 2000. októbere azonban említést érdemel, bár Nietzschének arról is meglenne a véleménye.

A furulya még szól. Az emberek még mindig inkább sietnek, mint sétálnak.

Ha hús évig nem láthatnám ezt a teret, lehet, hogy szép emlékek fűznének hozzá.

18.45 Megyek haza. Ha valakivel éjszaka történt itt szép dolog, az emlékezzen. Én éppen azért írtam így ezt a szöveget, hogy ne csak emlékezzek, hogy ne emlékezzek csak.